نقش حوزه‌ی علمیه‌ی قم و مجمع جهانی تقریب مذاهب در تعامل با الازهر

امید علی پور

سردبیر سایت های مجمع جهانی تقریب مذاهب

اظهارات اخیر دکتر احمد الطیب، شیخ الازهر و رئیس دانشگاه الازهر، مبنی بر آمادگی کامل این نهاد برای برقراری رابطه با حوزه‌ی علمیه‌ی قم، فرصتی تاریخی و مغتنم برای تقویت گفت‌وگوهای بین‌مذهبی و ترویج وحدت اسلامی در جهان معاصر به‌شمار می‌رود. این اظهارات، که در فضایی از افزایش تنش‌های مذهبی و فرقه‌ای در جهان اسلام مطرح شده‌اند، نشان‌دهنده‌ی ضرورت بازتعریف روابط میان نهادهای دینی شیعه و سنی است. حوزه‌ی علمیه‌ی قم و مجمع جهانی تقریب مذاهب، به‌عنوان دو نهاد تأثیرگذار در عرصه‌ی تقریب مذاهب اسلامی، می‌توانند با بهره‌گیری از این فرصت، نقش بی‌بدیلی در تحکیم روابط علمی، فرهنگی و مذهبی میان شیعه و سنی ایفا کنند. این یادداشت به بررسی راهکارهای عملی برای تحقق این هدف می‌پردازد و نقش این دو نهاد را در تعامل با الازهر تحلیل می‌کند.

۱. احیای تجربه‌ی موفق دارالتقریب:

درس‌هایی از گذشته تجربه‌ی تاریخی دارالتقریب بین مذاهب اسلامی، که در دهه‌های میانی قرن بیستم با همکاری شیخ محمود شلتوت، رئیس پیشین الازهر، و آیت‌ا‌ا محمدتقی قمی، از علمای برجسته‌ی شیعه، شکل گرفت، نمونه‌ای موفق از تعامل سازنده بین شیعه و سنی بود. این نهاد با هدف تقریب دیدگاه‌های فقهی و کلامی مذاهب اسلامی تأسیس شد و توانست گام‌های مؤثری در جهت کاهش اختلافات و تقویت همگرایی بردارد. فتوای تاریخی شیخ شلتوت مبنی بر جواز پیروی از مذهب جعفری، یکی از دستاوردهای مهم این همکاری بود که تأثیرات مثبت فراوانی در روابط شیعه و سنی به جای گذاشت. حوزه‌ی علمیه‌ی قم و مجمع جهانی تقریب مذاهب می‌توانند با الهام از این تجربه، اقدام به احیای نهادهای مشابه در ایران و مصر کنند. ایجاد مراکز مشترک پژوهشی، برگزاری نشست‌های علمی و انتشار آثار مشترک در زمینه‌ی فقه مقارن، کلام تطبیقی و تاریخ مشترک اسلامی، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به تحقق این هدف کمک کند. این مراکز می‌توانند به‌عنوان پلتفرم‌هایی برای گفت‌وگوی علمی و مذهبی، زمینه‌ساز کاهش سوءتفاهمات و تقویت همگرایی باشند.

۲. تقویت همکاری‌های علمی و دانشگاهی:

تبادل دانش و تجربه تبادل استاد و دانشجو بین حوزه‌ی علمیه‌ی قم و دانشگاه الازهر، یکی از راهکارهای مؤثر برای تقویت روابط علمی و فرهنگی بین دو نهاد است. این تبادلات می‌تواند به افزایش شناخت متقابل و کاهش سوءتفاهمات تاریخی بین شیعه و سنی منجر شود. برای مثال، حضور طلاب و اساتید حوزه‌ی علمیه‌ی قم در الازهر و بالعکس، می‌تواند به درک بهتر از مبانی فکری و فقهی دو مذهب بینجامد. همچنین، برگزاری همایش‌های علمی مشترک با موضوعات مرتبط با تقریب مذاهب، مانند فقه مقارن، تاریخ مشترک اسلامی، چالش‌های جهان اسلام در عصر حاضر و نقش دین در حل بحران‌های جهانی، می‌تواند به تولید دانش مشترک و تقویت گفتمان وحدت کمک کند. مجمع جهانی تقریب مذاهب نیز می‌تواند به‌عنوان پل ارتباطی، زمینه‌ساز این تعاملات علمی باشد و با ایجاد شبکه‌ای از پژوهشگران و علما، به ترویج گفتمان تقریب بپردازد.

۳. مقابله با جریان‌های تفرقه‌افکن:

ضرورت اقدام مشترک دکتر احمد الطیب در اظهارات اخیر خود بر لزوم رعایت ادب در اختلافات مذهبی تأکید کرده و از خطر فتنه‌انگیزی میان شیعه و سنی هشدار داده است. در این راستا، حوزه‌ی علمیه‌ی

قم و مجمع جهانی تقریب مذاهب می‌توانند با اجرای برنامه‌های رسانه‌ای، تألیف و انتشار کتب روشنگرانه و بهره‌گیری از ظرفیت‌های فضای مجازی، نقش فعالی در مقابله با جریان‌های تفرقه‌افکن ایفا کنند. ایجاد پلتفرم‌های مشترک برای تولید محتوای دینی مبتنی بر اصول تقریب، آموزش علما و مبلغان دینی در راستای ترویج گفتمان وحدت، و انتشار بیانیه‌های مشترک در محکومیت اقدامات تفرقه‌انگیز، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به تحقق این هدف کمک کند. همچنین، همکاری در زمینه‌ی مقابله با افراط‌گرایی و تروریسم، که به نام اسلام صورت می‌گیرد، می‌تواند به تقویت اتحاد امت اسلامی و بهبود تصویر اسلام در جهان بینجامد.

۴. تقویت دیپلماسی مذهبی و ارتباطات بین‌المللی با توجه به جایگاه الازهر در جهان اسلام به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای دینی اهل سنت، تقویت روابط دیپلماتیک مذهبی بین حوزه‌ی علمیه‌ی قم و الازهر می‌تواند در کاهش سوءتفاهمات و تقویت اتحاد امت اسلامی مؤثر باشد. برگزاری نشست‌های مشترک میان علما و نهادهای دینی دو کشور، مشارکت در کنفرانس‌های بین‌المللی و صدور بیانیه‌های مشترک در مورد مسائل جهان اسلام، از جمله راهکارهای تحقق این هدف است.

همچنین، مجمع جهانی تقریب مذاهب می‌تواند با ایفای نقش میانجی، زمینه‌ساز تعمیق این روابط و گسترش آن به سایر نهادهای دینی در جهان اسلام باشد. ایجاد شبکه‌ای از نهادهای دینی در کشورهای اسلامی که در راستای تقریب مذاهب فعالیت می‌کنند، می‌تواند به تقویت گفتمان وحدت و همگرایی در سطح جهانی کمک کند.

نتیجه‌گیری :

اظهارات اخیر دکتر احمد الطیب، شیخ الازهر، فرصتی استثنایی برای تقویت روابط بین حوزه‌ی علمیه‌ی قم و الازهر و تحکیم وحدت اسلامی است. حوزه‌ی علمیه‌ی قم و مجمع جهانی تقریب مذاهب می‌توانند با اتخاذ رویکردی فعال و مبتکرانه، از این فرصت برای تقویت پیوندهای علمی، مذهبی و فرهنگی با الازهر بهره برده و گام‌های اساسی در راستای تقریب مذاهب و اتحاد امت اسلامی بردارند.

احیای تجربه‌ی دارالتقریب، تقویت همکاری‌های علمی، مقابله با جریان‌های تفرقه‌افکن و تقویت دیپلماسی مذهبی، از جمله راهکارهای عملی برای تحقق این هدف به‌شمار می‌روند. با همکاری و تعامل سازنده بین این نهادها، می‌توان به آینده‌ای امیدوارکننده برای جهان اسلام، مبتنی بر وحدت و همدلی، چشم دوخت. این تعاملات نه تنها به کاهش تنش‌های مذهبی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به تقویت

جایگاه جهان اسلام در عرصه‌ی بین‌المللی و ارائه‌ی الگویی موفق از همزیستی مسالمت‌آمیز مذاهب اسلامی بینجامد.